

ЩО ДАЄ ГОСПОДАРЮ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК?

*Все науки крутяться вокруг бухгалтерии,
как Земля вокруг Солнца
Галилео Галилей*

Стаття написана для всіх, хто користується даними бухгалтерського обліку, тією інформацією, яка надається величезною армією самовідданих працівників. У народному просторіччі їх називають обліковими працівниками, деякі з них з гордістю іменують себе економістами, бо, як сказав П.-Ж. Прудон: „бухгалтер і є справжній економіст, у якого кліка уявних учених вкрала його ім'я”. Хороший економіст – це і є бухгалтер, тобто особа, зайнята веденням облікових реєстрів

Бухгалтерський облік – це досить потужна система, що пережила віки. Принципи бухгалтерського обліку в Україні і за кордоном однакові. Вони сформовані ще в кінці XV століття, описані в працях францисканського ченця Луки Пачолі (1445-1517 рр.) і дійшли до наших днів. Лука Пачолі описав спосіб подвійного запису для обліку торговельних операцій, який використовується і до цього часу.

Бухгалтерський облік – економічна наука. Вперше про нього як науку згадується в працях Венедикта Котрульї (1458 р.) і Луки Пачолі (1494 р.). Вони перші поклали початок визначення бухгалтерського обліку як засобу управління окремим підприємством, з одного боку, і як універсальної методологічної науки – з іншого.

Разом з тим наукове обґрунтування бухгалтерського обліку як економічної науки, його теоретичних і методологічних основ здійснено значно пізніше зусиллями ряду вчених і практиків багатьох країн світу.

Колись чудова жінка – міцна господиня, а сучасною мовою – пані-менеджер, пані Простакова, говорила, що географію управління вивчати не слід, для цього є фахівці з транспорту. Тож і тепер ми зустрічаємо сучасних людей, які з гордістю іменують себе відомим російським словом “прикажчик”, а за теперішньою термінологією імпортом – “менеджер”.

І на жаль, теперішній менеджер часто задає питання: навіщо мені потрібно знати бухгалтерський облік, коли для цього є бухгалтер? За що ж я плачу йому гроші? Це не стільки питання, скільки відповідь – бодай, найпоширеніша на сьогоднішній день помилка, яка часто призводить до виникнення серйозних проблем.

Річ у тому, що бухгалтерський облік ведеться заради того, щоб менеджери (хоча і не тільки керівники, але вони – перш за все) могли організувати облік, користуватися його даними, розуміти недоліки діючих стандартів, цінувати невтомних облікових працівників.

Тут говориться про те, що може і чого не може дати господарнику облік і за що можна, а за що ні ляяти бухгалтера. Причому ляяти завжди є за що, але треба знати і те, за що можна його хвалити і слід заохочувати.

Чому безліч господарників і менеджерів потрапляють в біду? Причин тому багато, але найважливіша з них полягає в тому, що люди дуже часто недооцінюють в своїй роботі бухгалтерський облік і бухгалтера – штурмана підприємства, здатного прокласти шлях кораблю в найважчих умовах.

Якщо на підприємстві добре налагоджений облік, а бухгалтер-штурман володіє необхідною кваліфікацією, то у менеджера-капітана завжди під рукою є повноцінна і достатня інформація для прийняття оперативних управлінських рішень.

Знаючи, як змінюється обсяг і склад майна підприємства, які його зобов'язання, чи зростають вони або, навпаки, зменшуються, господар завжди матиме уявлення про те, чи працює його підприємство з прибутком або в збиток, чи зможе воно вчасно погасити свої борги або ж ні, чи настав момент думати про банкрутство або для цього немає ніяких підстав.

Все це визначає бухгалтерський облік як найважливіший і необхідний інструмент управління підприємством. Управління – це вміння приймати ефективні рішення, а їх не можна приймати без достатніх знань про дії учасників господарських процесів. Ці знання називаються інформацією, а основна інформація про будь-які господарські процеси надається бухгалтерським обліком.

Отже, бухгалтерський облік – це процес накопичення та формування різноманітної інформації про діяльність підприємства, його фінансовий стан, необхідної особам, зацікавленим в його розвитку.

Господарське життя повне несподіванок. Небезпека завжди поряд: у будь-який момент можна оступитися, прорахуватися, не передбачити, а тому треба завжди бути обережним. Чи може тут дійти справа до бухгалтерських документів, до дебетових і кредитових записів, до “трепаначії” фінансової звітності? Між іншим, багато бід виникає саме тому, що менеджер не читає,

не вміє і не хоче вміти читати бухгалтерську звітність. Господарники думають, як Ю.Н. Тинянов (1894-1943), який любив говорити: „Є документи парадні, і вони брешуть, як люди”. Насправді, звітність, невідомо чому, якій приділяється так багато уваги, – відноситься до парадних документів. Вона дійсно не може дати адекватної відповіді на безліч питань менеджера, так як обернена в минуле, це історія господарського життя підприємства, її реконструкція за допомогою спеціальної облікової методології. Вона інколи спотворюється переважанням інтересів тих або інших груп, що беруть участь в господарських процесах та підготовці звітності, незавжди адекватно відображає сприйняття менеджерами справжньої господарської діяльності.

Те, що дані спотворені на користь тим або іншим групам користувачів, те, що показники звітності відкориговані в ході боротьби егоїстичних інтересів різних груп, що беруть участь в різних господарських процесах, нічого не змінює. Навпаки, якщо ми розуміємо „класовий характер” бухгалтерської інформації, то ми не дізнаємося з неї нічого більше, ніж вона була стерильно неупередженою.

Оберненість в минуле бухгалтерського обліку зовсім не заважає справжньому, глибокому аналізу та пізнанню реального стану діяльності підприємства. Все в житті повторюється. Можна сміливо сказати, що коли менеджер бере до уваги названі моменти, якщо він зрозумів і освоїв бухгалтерський облік як мову господарського процесу, мову бізнесу, то він починає мислити по-іншому. І менеджер, який знає свої біди, швидко вчиться і мудрішає. Краще всього в цьому випадку вивчити чужу звітність, оскільки мудрі люди кажуть, що краще вчитися не на своїх помилках, а на помилках друзів і конкурентів. Слід пам'ятати, що деяке представлення бухгалтерських даних за принципом пост-факту не може позбавити їх пізнавальної цінності. При цьому бухгалтерська інформація, як правило, завжди містить сигнали застереження та попередження.

Що в обліку головне? Свого часу автори облікових реформ переконували, що це міжнародні стандарти. Потім додали свої, назвавши їх П(С)БО – Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. І так вони енергійно шукали ефективної системи обліку, що в пориві ентузіазму розвалили роками створюваний бухгалтерський потенціал, повернули облік від прогресивних методів ведення до примітивних і, зрештою, довели ситуацію до того, що облік зникає, а бажаючих його вести й удосконалювати щоразу меншає.

Бухгалтерський облік, постійно удосконалюючись, стає важливою ланкою формування підґрунтя ринкової економіки, мовою бізнесу і підприємництва, дієвою функцією управління господарськими процесами. Він покликаний сприяти кращій організації управління і планування, прогнозування та аналізу за допомогою забезпечення обліковою інформацією різних рівнів управління і має не лише ретроспективний, але й перспективний характер. В бухгалтерському обліку відображається весь кругообіг засобів підприємства, джерела їх формування та господарські процеси. Якісна облікова інформація дозволяє здійснювати контроль на різних стадіях виробництва, контролювати за потреби у всіх деталях діяльність підприємства, його підрозділів, аналізувати її і на базі цієї інформації готувати, розробляти й приймати відповідні управлінські рішення на різних рівнях управління.

Плануючи той чи інший захід, реформатори обліку забули про завдання бухгалтерського обліку. А тому реформа замість прогресу несе регрес, не спрацьовують методики, що пропонуються. Щоб був успіх, треба бачити конкретну людину, виходити з її інтересів. Бухгалтерська справа людиною славиться, тобто бухгалтерами.

Які ж завдання виконує бухгалтерський облік та бухгалтери?

Перше завдання – забезпечення збереження майна власника. Про неї в першу чергу повинні думати й іноді думають власники, оскільки вона полягає в забезпеченні збереження майна, що їм належить. Чим далі власник віддалений від виконавців (найманих менеджерів), тим більше у останніх бажання щось вкрасти, привласнити. Це завдання тісно пов'язане з вдосконаленням всієї системи бухгалтерського обліку і посиленням його контрольної функції. Для його виконання необхідні відповідні передумови: вартувати майно власника за допомогою правильно організованого обліку. Тобто ведення бухгалтерського обліку повинно бути організовано таким чином, щоб виключалася можливість його розбазарювання. А де цьому навчають наших бухгалтерів?

В умовах удосконалення управління, формування ринкових відносин, зростання числа власників, розвитку зовнішньоекономічної діяльності значення цього завдання значно зростає. Науково організована система обліку дозволяє не лише викривати розтрати та розкрадання на підприємствах, але й виявляти діяльність різних корумпованих угруповань і попереджати небажані явища. Інструментом для реалізації цього завдання є своєчасна інвентаризація майна, яка дозволяє визначити зміни, що відбулися у складі власності та перевірити її фактичну наявність на будь-який момент часу.

Правильно організована система бухгалтерського обліку дозволяє спільно з іншими службами фірми забезпечити збереження майна власника, створити перепону всіляким видам розкрадань, псуванню та втраті майна.

Проте не стільки забезпечення збереження майна, скільки ефективне управління підприємством є метою бухгалтерського обліку. Бухгалтерська інформація потрібна в цьому випадку, перш за все, для прийняття дієвих управлінських рішень.

Друге завдання – надання інформації для управління. Облік займає одне з провідних місць в системі управління. Організація сучасного суспільного виробництва не можлива без управління ним. Облік відображає реальні процеси виробництва, обігу, розподілу і споживання, характеризує фінансовий стан підприємства, слугує основою для планування, прогнозування та аналізу його діяльності. Управління покликане організувати, погоджувати, регулювати та контролювати господарську діяльність окремих працівників і виробничих підрозділів. Облік є найважливішим джерелом, постачальником фактичної інформації різним суб'єктам управління – службам підприємства, його підрозділам, менеджерам, які, використовуючи цю інформацію разом з іншими даними, готують і приймають відповідні управлінські рішення. На частку облікової інформації припадає понад 70 % загального обсягу економічної інформації (коливання цього показника залежать від особливостей техніки й технології виробництва, організації виробництва, праці та управління).

Саме система бухгалтерського обліку фіксує і накопичує всебічну синтетичну (узагальнюючу) та аналітичну (що деталізується) інформацію про стан і рух майна та джерела його утворення, господарські процеси, результати і господарської діяльності підприємства.

Яку роль бухгалтерський облік відіграє в управлінні підприємством?

Найголовніша вимога до діяльності будь-якого суб'єкта господарювання – прибутковість (критерій): немає прибутку – немає підприємства. Інформація про прибутковість, як результат діяльності, надходить через рахунки бухгалтерського обліку та бухгалтерську звітність. Тому облік надає інформацію про відповідність основному критерію: прибутковості діяльності фірми.

Отримуючи від бухгалтерського обліку інформацію для управління, менеджери вигадали окремий вид обліку – управлінський. Хочемо застерегти: весь бухгалтерський облік – це облік управлінський.

Віра багатьох менеджерів в управлінський облік перетворилася на нав'язливу ідею для багатьох молодих фахівців. Вони наївно вважають, що з бухгалтером на тему управлінського обліку марно говорити. На їх думку, тільки

запрошені консультанти, наймані „продвинуті” молоді люди, придбана могутня комп’ютерна програма з управлінського обліку (краще індивідуальна!), може зрушити з місця справжню організацію бухгалтерського обліку. Вони прагнуть одержати диплом магістра з управлінського екзаунтингу, і ось тоді „підє вже музика не та, у нас затанцюють лїс і гори”.

Деякі давно відомі українцям чужоземні слова починають набирати несподіваного змісту: екзаунтинг, аутсортинг...

Усе ж таки ми трохи дикуни. Ми втратили власний термін, який означав би організацію та ведення єдиного бухгалтерського обліку. Ще прикрїше від того, що непотрібним запозиченням немає кінця. Інакше, як знущанням з обліку і з українських бухгалтерів, це не назвеш. Складається враження, що деякі автори цілком усвідомлено заповзялися псувати облік, його терміни, щоб потім можна було доводити, що наш облік, наче зовсім і не облік, а хтозна що.

Хто це розуміє, той знає, що для українців в розвитку економіки наш облік – останній рубіж, який нікому й ніколи не можна віддати. Бо далі буде тільки нове впровадження „імпортного” обліку, який потрібен іноземним господарям, але не наш національний облік та його соціальна справедливість.

І дійсно, в головах багатьох наших сучасних менеджерів, а також окремих “великих” науковців!, і лїс, і гори танцюють вже давно, але для бухгалтерської справи від цього радості мало. Тим більше, коли мова йде про дві, на жаль, часто не доповнюючих, а протилежних одна одній групах фахівців – менеджерів і працюючих бухгалтерів. Майже на кожному підприємстві стикаємося з одним і тим же явищем: є різні відділи (підрозділи) адміністрації, в яких працюють різні люди: бухгалтерська служба, юридична служба, відділи маркетингу, економічного планування, менеджери-програмісти, технічний відділ та інші. Як би по-різному не називалися на підприємстві ці служби, люди, що працюють в них, займаються однією справою – діяльністю на користь свого підприємства. Одні і ті ж господарські операції, які здійснює підприємство, наприклад, з виготовлення та продажу продукції, ці люди розглядають з різних точок зору: технічний відділ займається виробничим аспектом процесу, відділ маркетингу дбає про продаж виготовленої продукції; юридична служба оформлює договори з контрагентами підприємства, відстоюючи його інтереси в суді; бухгалтерська служба ретельно реєструє та узагальнює факти господарського життя; програмісти шукають шляхи впровадження в господарський процес комп’ютерних технологій і т.д. Всі ці фахівці працюють на одне підприємство, але абсолютно один з одним різні: бухгалтерська служба живе

своїм життям, технічний відділ – своїм і т.д. А насправді всі ці відділи та працівники покликані займатися однією важливою справою – сприяти ефективному веденню бізнесу. Але без організації бухгалтерського обліку досягти цього неможливо. Найефективніші рішення, найдієвіші справи можливі лише за умови злагодженої співпраці всіх служб, а співпраця не завжди виходить, оскільки люди не можуть говорити однією мовою, а тому часто не розуміють один одного.

Це зумовлено тим, що на підприємстві ігнорується найбільш інформаційно багата та інформаційно насичена мова – бухгалтерський облік, який доступний для розуміння тільки тим, хто називає себе бухгалтером, хто вивчив його основи, хто розуміє його значення.

Традиційно бухгалтерський облік ведеться, в першу чергу, з метою управління підприємством. Правила ведення обліку, які встановлюються діючими нормативними документами, спрямовані на створення управлінської інформації, а не на забезпечення розрахунків з бюджетом за податками. Бухгалтери – це люди, які свято вірять нормативним документам, суворо дотримуючись їх розпоряджень. Але єдиним, хто перевіряє сьогодні, як треба вести бухгалтерський облік, залишається податковий інспектор. І тут виникає абсолютно парадоксальне явище: бухгалтер формує величезний обсяг економічної інформації, що може бути використана в управлінських цілях, навіть не здогадується про ті величезні скарби, які зберігаються у нього в комп'ютерній бухгалтерській програмі. При цьому бухгалтери переконані, що все, заради чого вони працюють, – це податкова перевірка. Менеджер, якому конче потрібна інформація, яку має бухгалтерська служба в достатній кількості, навіть не здогадується про те, що вона там є, які її розрізи, на якій вона стадії готовності.

Облік в системі розрахунків з бюджетом. В обліку відображаються різні види доходів і витрат підприємства. На основі їх групування здійснюється обчислення бази для оподаткування і сплати податків до бюджету. На різних спеціально призначених для цього рахунках бухгалтерського обліку фіксуються узагальнені дані для складання податкової звітності.

І для менеджерів, і для бухгалтерів на практиці існує один облік: той, який ведеться на їх підприємстві. Правда, порівняно недавно бухгалтерам довелося визнати ще і “податковий облік”, але це лише тому, що податкове законодавство більш сильніше за вказівки будь-якого керівника. І з цієї миті більшість менеджерів, окрилені мрією “про бухгалтерське чудо” і переконаних в значущості своєї роботи, вірять в те, що праця обліковців,

що сидять в кімнаті з вівіскою “бухгалтерія”, може знадобитися тільки одній людині – податковому інспектору, та й не обов’язково завжди. А тому практично на більшості підприємств звичний та необхідний для всіх бухгалтерський облік не ведуть. На думку керівників, хороший бухгалтер – це той, при якому підприємство не має проблем з податковими органами. Сплата податків – це і є те, для чого потрібні бухгалтерська служба і бухгалтери. Для всього іншого потрібен лише вигаданий ними та підтриманий окремими науковцями управлінський облік. Це імпортований винахід, який широко пропагується в Україні, що буцімто здатний привести наші підприємства до процвітання. Це вигадка зарубіжних фахівців.

Два обліки: для бухгалтерів – подвійне навантаження. Для науковця – можливість пов’язувати теорію з практикою. Він думає, що подвійність мобілізує і дисциплінує бухгалтера, зобов’язує його працювати ефективніше. Але не слід забувати про щоденний іспит бухгалтера перед не досить об’єктивною і найвимогливішою кваліфікаційною комісією – податковою інспекцією.

Сьогодні менеджер, як і бухгалтер, переконані, що все, заради чого працює бухгалтерський підрозділ, – це податки. Між іншим, саме тому і ті й інші сприймають податковий облік як непотрібний, важкий тягар: адже той облік, який є на підприємстві, – сам по собі податковий. В цьому випадку, бухгалтер при всій любові до своєї професії, усвідомлюючи вузькість функцій, що виконуються ним, засмучується і турбується, а керівник, відносячись до бухгалтерської служби як до неминучої неприємності, організовує свій облік – управлінський, наймає “фахівців” нової генерації, платить їм величезні гроші, непорівнянні із зарплатою трудівників-бухгалтерів, купує дороге програмне забезпечення і в кращому випадку одержує, сам того не усвідомлюючи, спрощений варіант бухгалтерської звітності. І все це відбувається тому, що керівник не знає, як отримати від бухгалтера те, що його цікавить, а бухгалтер не знає, як показати керівнику те, що він має у результаті копіткої роботи, сам не підозрюючи, яким багатством він володіє. Бухгалтери володіють неоціненним скарбом і не тільки не піклуються про те, щоб це відчути, – не знають навіть, де і навіщо поклали його. І дійсно, окрім бухгалтера, ніхто навіть і не здогадується, якими інформаційними скарбами володіє теперішня комп’ютерна бухгалтерія, не знає реальної їх цінності.

Візьмемо одну із найближчих в адміністративній структурі пар – юриста та бухгалтера. Життя складається так, що саме юрист і бухгалтер, працюючи пліч-о-пліч, здатні приносити підприємству великі вигоди. Адже від того, якій буде обраний договір, які в ньому будуть умови, який буде правовий статус учасників операції, залежать в першу чергу (після суто цивільно-правових наслідків) порядок сплати податків з відповідних операцій і схема їх відображення у бухгалтерському обліку. Це означає, що за допомогою так званої договірної політики юрист і бухгалтер можуть істотно скоротити розмір податкового тягара або показати в бухгалтерській звітності фінансовий стан підприємства таким чином, що всі його реальні та потенційні інвестори і кредиторі вишикуються в чергу, щоб з радістю віддати гроші такому підприємству. Проте на практиці в переважній більшості юрист і бухгалтер не те що не взаємодіють, а й вітаються рідко одним одного.

Отже, перша проблема організації забезпечення керівництва інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень, – це проблема повного нерозуміння, відсутність у працівників здатності говорити один з одним однією мовою. При цьому, найсумніше, що ця проблема нікого, окрім керівника, і не хвилює, оскільки кожний на підприємстві переконаний, що по-справжньому працює тільки він, а всі інші займаються тим, що заважають йому. І тут слід пам'ятати, що переконання “є звичка розуму”. Вона-то й формує те, що називається бухгалтерським обліком.

Отже, нерозуміння – це проблема. І ось коли фахівці, наприклад, відділу продаж, юрвідділу і бухгалтерської служби зрозуміють, що “реєстр дебіторів” і “дебетова відомість по рахунках 36 і 37” – це одне і те ж, можна вважати, що перша проблема постановки обліку вирішена, а серйозний інформаційний вакуум знятий. Інакше управління часто зводиться до абсурду, бо нерозуміння призводить до прийняття безглузких рішень.

Наступна проблема – це потреба менеджерів в нестандартному (щодо звичного для бухгалтера) форматі надання інформації. Бухгалтер знає, що результатом його праці є баланс, він також з радістю покаже будь-який обліковий регістр, але надати облікові дані якимось інакше для нього досить складно. Тут знову слід порозумітися менеджерам і бухгалтерам.

Роботодавець повинен цінувати бухгалтера не тільки за те, що він допомагає йому цікаво й грамотно формувати облікову політику підприємства, економити на сплаті податків, належним чином оформляти багато офіційних

паперів, але, перш за все, за те, що він, бухгалтер, зможе і повинен допомогти у виборі дієвих ефективних управлінських рішень. Але, щоб роботодавець, адміністратор, менеджер могли зрозуміти бухгалтера, вони повинні знати можливості обліку і те, чого можна від бухгалтера чекати і що слід від нього зажадати. Ось нова проблема.

Ми далекі від того, що прочитавши цю статтю менеджер навчиться приймати управлінські рішення, – ми впевнені, що він і так уміє це робити достатньо ефективно, але ми стверджуємо, що *рішення, осмислені через здійснений економічного аналізу облікової інформації, є набагато ефективнішими.*

Третє завдання – об’єктивне обчислення результатів господарської діяльності. За часів соціалізму проголошувалося, що облік має суспільне значення, що він використовується в інтересах всіх членів суспільства, слугує загальнонародним цілям, має всенародний характер і використовується для залучення трудових мас до управління підприємством.

За умов соціалізму вирішення питань розподілу прибутку, розгляд і затвердження звітності, зміни структури підприємства та структури власності на рівні підприємства були неможливими. Зокрема, розмір прибутку був плановою величиною і розподілявся у плановому порядку державою. На сьогодні бухгалтерський облік організовується самим власником, але за його даними невідомо, яку суму прибутку отримували і отримують суспільство та держава від функціонування підприємства. Покажемо на прикладі власника компанії Microsoft – Б. Гейтса. На сьогодні розмір лише фондів благодійної організації, створеної ним, складає 29 млрд. дол. “Б. Гейтс поки що не є найбільш щедрою людиною планети. Його благодійні пожертвування рік від року непостійні...”.

Скільки отримує суспільство від цього магната? Може суспільство взагалі працює на нього? Насправді працівники заслуговують набагато більше, ніж отримують у вигляді заробітної плати. Тобто люди фактично є рабами, оскільки багатство створюється експлуатацією людей, недоплатою їм доданої вартості.

За таких умов влучним є вислів Вольфганга Лая, директора та засновника компанії ESCADA AG: “ринки, які розвиваються, характерні тим, що багаті там стають багатшими, а бідні – біднішими”.

У такій ситуації досить складно оцінити значення бухгалтерського обліку таких підприємств для суспільства. Якщо за часів СРСР бухгалтерську інформацію можна було звести за 14 теперішніми пострадянськими державами, то на сьогодні це неможливо навіть для однієї країни чи галузі. Кому це потрібно? Власнику для того, щоб ніхто не знав, скільки насправді заробляє

підприємство, скільки воно платить працівникам і суспільству, а скільки залишається прибутку у власника. Ось фініш нашого бухгалтерського обліку – таємниця створеного та розподіленого прибутку.

У свій час В.І. Ленін і К. Маркс писали, що бухгалтерський облік в умовах капіталізму пристосований до фальсифікації.

Для бухгалтерського обліку вказані особливості капіталізму означали його спрямованість на збереження приватної власності та одержання найбільшого прибутку за рахунок посилення експлуатації трудящих. Бухгалтерський облік руху капіталу слугує засобом обману трудящих. Інформація про дійсне джерело капіталістичного прибутку замаскована в ньому так, що приховує факт експлуатації найманої праці та присвоєння капіталістом доданої вартості і в той же час слугує раціоналізації капіталістичного виробництва та управління, максимальному підвищенню доданої вартості. Крім того, бухгалтерський облік виступає в руках капіталіста знаряддям викривлення та приховування дійсних розмірів отриманого прибутку. За даними Ю. Буздугана, рівень експлуатації в Україні за 15 років незалежності зріс в чотири роки.

На даний момент ці питання залишаються актуальними для України, коли незначна кількість власників контролює все національне багатство держави. У таких умовах раціональна організація бухгалтерського обліку повинна забезпечити прозорість інформації щодо співвідношення розподілу доходів між роботодавцем і працівниками, адже власники підприємств повинні дбати про народ і державу, що має відображати відповідна облікова інформація.

Соціальна відповідальність передбачає вирішення проблем екології, здоров'я, зайнятості населення, інтелектуального розвитку, медицини, якості продуктів та послуг і якості життя в цілому.

Підприємства безпосередньо використовують ресурси регіону (його надра, простір, інфраструктуру та робочу силу), тому соціальна відповідальність повинна забезпечувати їх охорону та раціональне використання. Важливе питання участі підприємств у розвитку інфраструктури регіону, житла, транспортних шляхів, навчальних і медичних закладів, культурно-просвітницької діяльності. У світовій практиці є приклади, коли за великими підприємствами закріплюються окремі території біля цих підприємств і бізнес несе відповідальність за їх підтримання та розвиток. На сьогодні прикладом країни, де соціальний захист населення знаходиться на високому рівні, є Об'єднані Арабські Емірати. Наприклад, до весілля нова сім'я отримує 100 тис. дол. За кожен народжену дитину – 20 тис. дол.

і земельну ділянку. Кожному держава готова оплатити навчання в будь-якій точці земної кулі та ін. За останні 10 років середньорічний дохід у перерахунку на душу населення збільшився з 9,6 тис. дол. до 24 тис. дол. Кожен 55-й в країні – мільйонер.

Бухгалтерський облік в тому вигляді, в якому він склався в даний час прагне зберегти статус-кво, захищаючи інтереси капіталу (незначної частини суспільства) та ігноруючи інтереси основної частини суспільства – працівників.

Соціальний облік – невідомий у нас напрям в бухгалтерському обліку. В значній мірі це пояснюється тим, що будь-яка спроба відображення в бухгалтерському обліку впливу діяльності підприємства на соціальне оточення набуває політичного відтінку. В загальних рисах соціальний облік в інших країнах передбачає надання відомостей про кадри, продукцію та послуги і орієнтований на попередження або скорочення масштабів забруднення навколишнього середовища. Іноді термін “соціальний облік” трактується більш широко, при цьому його призначенням стає визначення витрат, які несе суспільство у зв’язку з діяльністю підприємств приватного сектору.

Саме вирішення завдання об’єктивного та прозорого розподілу прибутку могло б примирити інтереси всіх учасників господарського процесу. Сьогодні власники і акціонери готові дивитися крізь пальці на будь-які несправності на підприємстві, якщо воно приносить прибуток. Адміністрація приписує успіх собі – багато працювали, підібрали добрі кадри; кредитори майже упевнені, що їм повернуть їх борги; дебітори вважають, що підприємство, яке успішно працює відстрочить їм платежі, а можливо й спише їх борги; працівники сподіваються на високі премії. Проте досягти такого поєднання інтересів всіх учасників господарського процесу майже неможливо.

І нарешті, про саму українську методику, яка вже не може з об’єктивних причин відобразити господарську діяльність. Коли бухгалтерська звітність свідомо та істотно фальсифікована, для аналізу вона не тільки не потрібна, але навіть і шкідлива.

Нам слід змінити підходи до методики відображення господарських фактів з метою об’єктивного визначення та розподілу прибутку, попередити будь-яку фальсифікацію звітності. Суспільство повинно знати і відчувати результати своєї праці. А поки що це знають лише власники.

Тепер вчені шукають відповіді на питання, чому так сталося. Але сьогодні практично ніхто не цікавиться думкою тих, для кого бухгалтерський облік є місцем для експериментів, способом збереження майна еліти, розподілом прибутку на користь капіталу.

Будь-яка теоретична побудова, будь-який бухгалтерський рахунок відображають, і в значній мірі приховують інтереси тих чи інших осіб, зайнятих у господарському процесі. Це не означає, що кожна група таких осіб має свою істину. Істина одна, але її викривлень багато. І справжній бухгалтер – суддя тих, хто бере участь у господарському процесі, і тому повинен розуміти та вміти побачити викривлюючі тенденції, закладені в обліковій методології, а зрозумівши їх, він повинен здійснити редуцію, тобто побачити за документами інтереси власника, адміністратора, працівників, кредиторів і дебіторів. Для цього досить для кожного факту господарського життя відповісти на питання: що, де, хто, кому, коли, навіщо, як.

Щодня треба демонструвати, що вмієш робити особисто. Причому робити так, щоб певне впровадження на одному підприємстві стало орієнтиром для багатьох. І не теоретичним, а прикладним. Тобто йдеться, якщо хочете, про науковий експеримент, який не має права на помилку. Бо якщо не спрацює ідея на фірмі, то вона, зрозуміло, далі не піде, але при цьому постраждають люди. У такій ситуації вчений мусить проявляти не лише мудрість, а й мужність. Адже всю відповідальність він бере на себе.

Відкриття не нове. В Україні декілька десятків років тому його використовували сповна. Сьогодні ж навіть не всі спеціалісти про це знають.

Науковець має переконувати фактами. Хто бачив наш облік, знайомився з ефективністю його організації та ведення, впроваджує рекомендації в практику. Роблять насамперед там, де дбають про благополуччя людей.

Яке ж завдання виконує облік в Україні? Фіскальне, і тільки. А решту завдань? На них ніхто не звертає уваги. Власник в Україні не зрозуміло який! Він поки що не підготовлений і не зрозуміє, що за допомогою обліку слід оберігати та зміцнювати свою власність, більш об'єктивно розподіляти одержаний прибуток між працівниками. Найманих менеджерів облік майже не цікавить, вони його не вивчали і не розуміють. Їх завдання – якомога більше отримати заробітної плати та різного роду доплат. Про майно власника (не своє!) вони не дбають. Адже воно їм не належить. Так, це було і при соціалізмі. Кожен, хто йшов з роботи, ніс додому те, що міг. Ніхто його за це не засуджував, адже майно нічийне.

Прочитайте будь-який підручник і знайдіть хоча б одну фразу про роль облікових працівників та менеджерів в справі збереження та примноження майна власника. Не знайдете! Це означає, що немає обліково-економічного виховання і відповідно відсутні бажані результати. Наслідки від цього не забаряться, але виправляти негативне становище, як завжди, буде пізно.

Який же облік насправді ведуть наші підприємства? Крім податкового, більше ніякого. Це питання випало з поля зору держави, його ніхто не контролює. А у нас, як відомо, без контролю ніхто нічого робити не буде. Традиційний бухгалтерський облік ведуть лише великі підприємства, бухгалтерський облік на яких очолюють фахівці радянської доби.

А який облік тепер вивчають студенти наших ВНЗ? Мені як фахівцю відповісти на це питання досить складно. В навчальних планах передбачаються такі дисципліни: бухгалтерський облік, фінансовий облік 1, фінансовий облік 2, управлінський облік. Що означають ці імпортовані назви ніхто не знає. А тому кожна кафедра навчає студентів за своїм баченням. Автор цих рядків віддав практиці й науці бухгалтерського обліку більше сорока років, але що таке фінансовий облік 1 і 2 не знає. То що ж вивчають українські студенти? Наша кафедра, яка має 90 % викладачів з науковими ступенями та званнями (таких кафедр в Україні чотири-п'ять!), перебуває в досить складному становищі: дотримуватись навчальних планів це абсурд. Ось так і працюємо.

Чи є вихід з такого становища? Є! Слід запросити українських фахівців з бухгалтерського обліку і впровадити в навчальний процес виважені навчальні плани та програми, які б відповідали світовому рівню, відкинувши все непотрібне, застаріле та бездумне імпортоване.